

Özel Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme

Editörler:

Tevhide KARGIN

Birkan GÜLDENOĞLU

Editörler: Tevhide KARGIN - Birkan GÜLDENOĞLU

ÖZEL EĞİTİMDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

ISBN 978-625-8044-22-5
DOI 10.14527/9786258044225

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2021, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yüksekokul kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Aralık 2021, Ankara

Yayın-Proje: Nisanur Uzunlu
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Ay-Bay Kırtasiye İnşaat Gıda Pazarlama ve Ticaret Ltd. Şti.
Çetin Emeç Bulvarı 1314 Cadde No: 37A-B
Çankaya/ANKARA
Tel: (0312) 472 58 55

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 46661

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Değerlendirme, özel eğitim alanının en önemli konularından birisidir. Özel gereksinimli bir öğrencinin sahip olduğu yetenek ve beceri düzeyine uygun eğitimden yararlanması en temel hakkıdır. Bu temel haktan yararlanabilmek için amaca uygun bir değerlendirme sürecinin işletilmesi gerekmektedir. En genel haliyle birey hakkında bilgi toplama süreci olarak tanımlanan *değerlendirme kavramı*, özel gereksinimli öğrencilerin ilk belirlenmesinden başlayarak, gönderme öncesi süreç, gönderme, ayrıntılı değerlendirme, özel eğitim hizmetlerine uygunluğuna karar verme, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve programın etkililiğini değerlendirme basamaklarından oluşan oldukça kapsamlı ve dinamik bir süreçtir. Değerlendirme sürecinde kullanılacak olan yöntem, teknik ve araçlar değerlendirmenin amacına göre farklılık gösterir.

Özel eğitim alanının gereksinimini karşılamak üzere hazırlanmış olan *Özel Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Kitabı* dört bölümden oluşmaktadır. **Birinci bölümde Değerlendirmenin Temelleri** başlığı altında değerlendirme kavramına açıklık getirilmeye çalışılmış; geçmişten günümüze değerlendirmenin tarihsel süreç içerisindeki gelişimi ile değerlendirme basamakları ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Değerlendirme Yöntemleri başlığını taşıyan **ikinci bölümde** ise Formal ve İnfomal teknikleri ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

Kitabın **üçüncü bölümü Yeteneklerin Değerlendirilmesi** başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında Zekanın–Bilişsel Alanın Değerlendirilmesi, Uyumsal Davranışların Değerlendirilmesi, Davranışların ve Duygusal Durumun Değerlendirilmesi ve Dilin Değerlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

Akademik Becerilerin Değerlendirilmesi başlığını taşıyan **dördüncü bölümde** ise Okuma-Yazmanın Değerlendirilmesi, Matematik Becerilerinin Değerlendirilmesi, *Değerlendirmede Özel Konular* başlıklı **beşinci bölümde** ise Erken Çocuklukta Değerlendirme, Aile Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi ve Mesleki/Geçiş Becerilerinin Değerlendirilmesi konuları ele alınmıştır.

Oldukça kapsamlı olarak hazırlanan *Özel Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Kitabı*, özel eğitim alanında değerli çalışmalar yürüten ve ülkemizin farklı özel eğitim bölümlerinde geleceğin özel eğitimcilerini yetiştiren akademisyen hocalarımızın katkılarıyla hazırlanmıştır. Kitabın özel eğitim bölümlerinde lisans ve lisansüstü öğrenimlerine devam eden genç özel eğitimcilere, özel eğitim alanında çalışan uzmanlara, akademisyenlere ve araştırmacılara yararlı olması dileğiyle...

Prof. Dr. Tevhide KARGIN

ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Doç. Dr. İ. Birkan GÜLDENOĞLU

ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Aralık, 2021

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Tevhide KARGIN – Doç. Dr. Birkan GÜLDENOĞLU

1. Bölüm: Değerlendirme: Tarihi, Felsefi ve Yasal Temelleri

Prof. Dr. Tevhide KARGIN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GENGEÇ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

2. Bölüm: Değerlendirme Süreci

Prof. Dr. Tevhide KARGIN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GENGEÇ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

3. Bölüm: Formal Değerlendirme

Doç. Dr. Birkan GÜLDENOĞLU, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GENGEÇ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

4. Bölüm: İnfomal Değerlendirme Yöntemleri

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Emrah DEMİR, Gaziantep Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4964-087X

5. Bölüm: İnfomal Değerlendirme Araçlarına İlişkin Örnekler

Prof. Dr. Tevhide KARGIN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GENGEÇ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

6. Bölüm: Zekanın–Bilişsel Alanın Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Ahmet BİLDİREN, Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-3021-4299

Arş. Gör. Sevinç Zeynep KAVRUK, Adnan Menderes Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8611-492X

7. Bölüm: Uyumsuz Davranışların Değerlendirilmesi

Dr. Öğr. Üyesi Nuray ÖNCÜL, Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0099-0326

8. Bölüm: Davranışların ve Duygusal Durumun Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Şeyda DEMİR, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-7344-7853

9. Bölüm: Dilin Değerlendirilmesi

Prof. Dr. Özlem DİKEN, Anadolu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-1676-7989

Arş. Gör. Merih TOKER, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2794-308X

10. Bölüm: Okuma-Yazmanın Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Birkan GÜLDENOĞLU, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9629-1505

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GENGEÇ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

11. Bölüm: Matematik Becerilerinin Değerlendirmesi

Dr. Ufuk ÖZKUBAT, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9626-5112

12. Bölüm: Erken Çocuklukta Değerlendirme

Doç. Dr. Latife ÖZAYDIN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-2975-1620

Arş. Gör. Şeyda YILDIRIM PARLAK, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1139-2447

Arş. Gör. Sevim KÜÇÜK KARAHAN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7753-4105

13. Bölüm: Aile Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Nilay KAYHAN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0937-8013

Arş. Gör. Kübra DEMİRÖZ, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-6054-0901

14. Bölüm: Mesleki/Geçiş Becerilerinin Değerlendirilmesi

Doç. Dr. Nilay KAYHAN, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0937-8013

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

BÖLÜM I: DEĞERLENDİRMENİN TEMELLERİ

1. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME: TARİHİ, FELSEFİ VE YASAL TEMELLERİ

Giriş.....	2
Eğitsel Değerlendirme Nedir?.....	2
Eğitsel Değerlendirmeye Tarihsel, Felsefi ve Yasal Bakış	6
19. Yüzyılda Değerlendirme.....	7
1900-1950 Yılları Arasında Değerlendirme	8
1960'lı Yıllarda Değerlendirme.....	13
1970-1990 Yılları Arasında Değerlendirme	15
1990'lı Yıllardan Günümüze Değerlendirme	17
Uluslararası Alandaki Yasal Gelişmeler.....	19
Ulusal Alandaki Yasal Gelişmeler.....	26
Özet	33
Yararlanılan Kaynaklar	35

2. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Giriş.....	40
Değerlendirme Sürecinin Basamakları.....	40
Basamak 1. İlk Belirleme	42
Basamak 2. Gönderme Öncesi Süreç	45
Basamak 3. Gönderme	49
Basamak 4. Ayrıntılı Değerlendirme.....	59
Basamak 5. Özel Eğitim Hizmetlerine Uygunluğuna Karar Verme	63
Basamak 6. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı (BEP) Hazırlama.....	64
Basamak 7. İzleme ve Değerlendirme.....	69
Özet	71
Yararlanılan Kaynaklar	72

BÖLÜM II: DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ**3. BÖLÜM****FORMAL DEĞERLENDİRME**

Giriş.....	76
Formal Değerlendirme	76
Standart Testler	80
Zekâ Testleri	81
Standart Başarı Testleri	86
Standart Testlerde Bulunması Gereken Özellikler	93
Geçerlik.....	93
Kapsam Geçerliği	93
Yapı Geçerliği	97
Ölçüt Geçerliği	98
Güvenirlik.....	99
Tek Uygulamaya Dayalı Yöntemler	100
İki Yarı Güvenirliği	100
Kuder-Richardson Güvenirlik Katsayısı.....	100
Cronbach Alfa Katsayısı	100
İki Uygulamaya Dayalı Yöntemler	101
Test Tekrar Test Yöntemi	101
Eşdeğer Formlar Yöntemi.....	101
Norm Çalışmaları	102
Eğitimler	104
El Kitapçıkları.....	105
Formal Değerlendirmenin Avantajları ve Sınırlılıkları	105
Özet	106
Yararlanılan Kaynaklar	107

4. BÖLÜM**İNFORMAL DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ**

İnformal Değerlendirmeye Giriş.....	112
İnformal Değerlendirme Süreçlerinin Avantajları ve Dezavantajları.....	113
İnformal Değerlendirme Yöntemleri	116
Gözlem	116
Gözlem Tekniğinin Tür ve Amaçları	117
Normatif Değerlendirme.....	117

Formatif Değerlendirme.....	117
Kazanım Temelli Değerlendirme	118
Gözlem Türleri	118
Görüşme	120
Görüşme Türleri.....	120
Bağlamına Göre Görüşme Türleri.....	121
Biçimsel Özelliklerine Göre Görüşme Türleri	121
Görüşmenin Kullanılma Amaçları	122
Kontrol Listeleri	122
Beceri Analizi	123
Hata Analizi.....	125
Özet	127
Yararlanılan Kaynaklar	128

5. BÖLÜM

İNFORMAL DEĞERLENDİRME ARAÇLARINA İLİŞKİN ÖRNEKLER

Giriş.....	132
İnformel Değerlendirme Araçları	132
Kontrol Listeleri	133
Beceri Analizi	136
Ölçüt Bağımlı Testler (ÖBT)	141
Çalışma Örneği Analizi.....	145
Tepki Analizi	145
Hata Analizi.....	147
Özet	151
Yararlanılan Kaynaklar	151

BÖLÜM III: YETENEKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

6. BÖLÜM

ZEKANIN – BİLİŞSEL ALANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	154
Zeka Nedir?	154
Zekanın Değerlendirilmesi	158
Dünyada Yaygın Olarak Kullanılan Güncel Zekâ Testleri	159

Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği, Dördüncü Baskı (Wechsler Intelligence Scale for Children, Fourth Edition-WISC-IV).....	159
Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği, Beşinci Baskı (Wechsler Intelligence Scale for Children, Fifth Edition-WISC-V)	160
Stanford-Binet Zeka Ölçeği, Dördüncü Baskı (The Stanford-Binet Intelligence Scale, Fourth Edition-SB-IV).....	164
Stanford-Binet Zeka Testi V (The Stanford-Binet Intelligence Scale, Fifth Edition).....	164
Naglieri Nonverbal Ability Test (NNAT).....	166
Test of Nonverbal Intelligence, Fourth Edition (TONI-4).....	167
Ülkemiz'de Yaygın Olarak Kullanılan Güncel Zekâ Testleri	168
ASIS (Anadolu Sak Zeka Ölçeği).....	168
Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği - Revize (WISC-R).....	168
Wechsler Çocuklar İçin Zeka Ölçeği - IV (WISC-IV).....	170
Raven Standard Progressive Matrices (RSPM) Test.....	172
Renkli Progresif Matristler Testi (RPM)/Raven Colored Progressive Matrices (CPM)	173
TONI-3 (Test of Nonverbal Intelligence-3).....	173
Bildiren Sözel Olmayan Yetenek Testi/Bildiren Nonverbal Ability Test (BNV).....	174
Zeka Testi Uygulanırken Dikkat Edilecek Hususlar	175
Özet	176
Yararlanılan Kaynaklar	176

7. BÖLÜM

UYUMSAL DAVRANIŞLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	180
Uyumsal Davranışlar ve Önemi	180
Uyumsal Davranışların Değerlendirilmesi	188
Standartlaştırılmış Uyumsal Davranış Ölçekleri	190
Uyumsal Davranış Değerlendirme Sistemi (Adaptive Behaviour Assesment System III)	191
Uyumsal Davranış Ölçekleri/Adaptive Behaviour System.....	193
Vineland Uyumsal Davranış Ölçeği/Vineland Adaptive Behavior Scales	194
Bağımsız Davranış Ölçekleri	195
Uyumsal Davranış Teşhis Ölçeği	196
Battelle Gelişim Envanteri (Batelle Developmental Inventory).....	197

Tanısal Uyumsal Davranış Ölçeği (DABS) The Diagnostic Adaptive Behavior Scale)	197
Diğer Ölçekler	198
Özet	201
Yararlanılan Kaynaklar	202

8. BÖLÜM

DAVRANIŞLARIN VE DUYGUSAL DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş	206
Doğrudan Davranış Gözlemleri	206
Doğal Gözlem	207
Analog Gözlem	207
Kendini İzleme/Gözlem	208
Davranış Kayıt Teknikleri	208
Davranış Dereceleme Ölçekleri	218
Davranışlara İlişkin Görüşme Yapma	221
Özet	223
Yararlanılan Kaynaklar	224

9. BÖLÜM

DİLİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş	228
Dil Becerilerinin Değerlendirilmesinin Önemi ve Amaçları	228
a. Dil Becerilerini Tarama/Tanımlama Amaçlı Değerlendirme	229
b. Dil Performans Düzeyinin Belirlenmesi/Müdahaleyi Programlama Amaçlı Değerlendirme	230
c. İlerlemenin Ölçülmesi/İzlenmesi Amaçlı Değerlendirme	231
Dil Becerilerini Değerlendirme Süreci	232
a. Hikaye Alma	232
b. Klinik Gözlem	233
c. Standart Testler	235
Standart Testlerin Sınırlılıkları	235
d. Ölçüt Bağımlı İşlemler	239
Ölçüt Bağımlı İşlemlerle Değerlendirmenin (İnformel Değerlendirme) Sınırlılıkları	239

Alıcı Dil ve İfade Edici Dil Becerilerinin Ölçüt Bağımlı İşlemlerle Değerlendirilmesi.....	240
Alıcı Dil Becerilerinin Ölçüt Bağımlı İşlemlerle Değerlendirilmesi.....	240
a. Tanıma İşlemi	240
b. Nesneyi Yönergeye Uygun Hareket Ettirme İşlemi	240
Alıcı Dil Becerileri Değerlendirilirken Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar.....	241
Sözel Olmayan İpuçlarından Yararlanma.....	241
Tahmin Etme.....	242
Nesne ile En Alışılmış/İlişkili Olanı Yapma	242
İfade Edici Dil Becerilerinin Ölçüt Bağımlı İşlemlerle Değerlendirilmesi.....	243
a. Dil Örneği Alma	243
b. Hedeflenen Dil Yapılarının Kullanımını Sağlamak Amacıyla Düzenlenmiş İşlemler	246
c. Taklit İçeren İşlemler.....	249
Dilin Bileşenlerinin Değerlendirilmesi	250
a. Biçim (Fonoloji, Morfoloji, Sentaks)	250
b. İçerik (Semantik/Anlambilim)	251
c. Kullanım (Pragmatik/Edimbilim).....	253
Özet	253
Yararlanılan Kaynaklar	253

BÖLÜM IV: AKADEMİK BECERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

10. BÖLÜM

OKUMA – YAZMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	262
Okuma Nedir?.....	263
Çözümleme	264
Akıcılık.....	265
Okuduğunu Anlama	267
Okuma Becerisinin Değerlendirilmesi.....	269
Formal Değerlendirme.....	270
Standart Başarı Testleri.....	270
İnformel Değerlendirme.....	275
Çözümlemenin Değerlendirilmesi	276
Akıcılığın Değerlendirilmesi	279
Okuduğunu Anlamanın Değerlendirilmesi	281
Yazma Nedir?	284

Yazma Becerisinin Değerlendirilmesi.....	285
Formal Değerlendirme	285
İnformal Değerlendirme.....	288
Özet	290
Yararlanılan Kaynaklar	292

11. BÖLÜM

MATEMATİK BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	302
Matematik Becerilerinin Değerlendirilmesi	302
Matematik Becerilerinin Değerlendirmesinin Amaçları ve Önemi	303
Matematik Becerileri.....	306
Erken Matematik Becerileri	308
Matematik Becerilerinin Değerlendirmesinde Kullanılan Yaklaşım ve Araçlar	312
Formal Değerlendirme Yaklaşımı.....	313
Zekâ Testleri.....	313
Standart Başarı Testleri.....	315
İnformal Değerlendirme Yaklaşımı.....	322
Programa Dayalı Değerlendirme	322
Kontrol Listeleri	323
Hata Analizi	325
Beceri Analizi	327
Ölçüt Bağımlı Testler	329
Özet	332
Yararlanılan Kaynaklar	333

BÖLÜM V: DEĞERLENDİRMEDE ÖZEL KONULAR

12. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUKTA DEĞERLENDİRME

Giriş.....	338
Erken Çocukluk Dönemi	338
Erken Çocukluk Döneminde Riskler ve Koruyucu Faktörler	339
Gelişimsel Yaklaşım ve Gelişime Dayalı Değerlendirme.....	341
A Tipik Gelişim	342
Yetersizliği Olan Çocuklar	342

Gelişim Geriliği Olan Çocuklar	342
Risk Altındaki Çocuklar	342
Erken Çocukluk Döneminde Değerlendirme Süreci.....	343
Vaka Bulma	344
Tarama	344
Tanılama.....	345
Programa Dayalı Değerlendirmeler	345
Erken Çocukluk Döneminde Kullanılan Değerlendirme Araçları.....	346
Türkiye’de Geliştirilen ve Kullanılan Araçlar.....	346
Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE).....	346
Marmara Gelişim Ölçeği.....	346
Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı (GEÇDA).....	346
Gelişim İzleme ve Destekleme Rehberi (GİDR).....	347
Dünyada Kullanılan ve Türkçe’ye Uyarlanan Araçlar	347
Erken Gelişim Evreleri Envanteri (EGE[ASQ]).....	347
Denver II	347
Portage Erken Eğitim Programı Gelişim Ölçeği.....	348
LAP-3 Gelişim Değerlendirme Ölçeği	348
Bayley III Gelişimsel Tarama Testi	348
Alternatif Değerlendirme	348
Portfolyo.....	349
Oyun Temelli Değerlendirme.....	349
Program Temelli Değerlendirme	349
Erken Çocukluk Döneminde Değerlendirme Sürecine Yeni Yaklaşımlar	350
Rutinlere Dayalı Değerlendirme	350
Gereksinimlerin Belirlenmesi ve Müdahale Planı İçin Rutinlere Dayalı Görüşme	351
Özet	351
Yararlanılan Kaynaklar	352

13. BÖLÜM

AİLE GEREKSİNİMLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	356
Aile Gereksinimlerinin ve Eğitsel Performanslarının Değerlendirilmesi	358
1. Bilgi ve Eğitim Gereksinimi.....	359
2. Duygusal Destek Gereksinimi.....	361
3. Bakım Gereksinimleri	363
4. Maddi Gereksinimler	365

5. Aile İşlevlerine İlişkin Gereksinimler	367
6. Toplumsallaşma Gereksinimi.....	368
Aile Gereksinimi Tanımı, Ailelerin Gereksinimlerinin Belirlenmesinin Önemi.....	370
Aile Gereksinimlerinin Değerlendirilmesi: Dünyada ve Türkiye’de Yaygın Olarak Kullanılan Araçlar ve Özellikleri.....	373
1. Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı (Family Need Survey): “AGBA”	373
2. Aile Destek Ölçeği (Family Support Scale): “ADÖ”	374
3. Aile Gereksinimleri Anketi (Family Needs Questionnaire); “AGA”	375
4. Çocuk Yoğun Bakım Aile Gereksinim Ölçeği (Aile Formu) (Child Intensive Care Family Needs Scale (Family Form)): “ÇYBAGÖ”	375
5. Yenidoğan Yoğun Bakım Birimi Aile Gereksinimleri Envanteri (Neonatal Intensive Care Unit Family Needs Inventory)	376
6. Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimleri Belirleme Aracı.....	376
7. Zihinsel Yetersiz Çocuğu Olan Aileler İçin Aile Yüğü Değerlendirme Ölçeği.....	377
8. Algılanan Aile Yakınları Destek Ölçeği	377
Özet	378
Yararlanılan Kaynaklar	379

14. BÖLÜM

MESLEKİ/GEÇİŞ BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Giriş.....	386
Mesleki Beceriler.....	391
Geçiş Becerileri	397
Mesleki Becerilerin ve Geçiş Becerilerinin Değerlendirilmesi	401
Dünyada ve Türkiye’de Yaygın Olarak Kullanılan Araçlar ve Özellikleri	403
a) Geçiş Becerilerinin Değerlendirilmesinde Yaygın Olarak Kullanılan Araçlar ve Özellikleri	404
Anasınıfına Geçişte Aile Gereksinimlerini Belirleme Aracı	413
Okulöncesi Geçiş Becerilerini Değerlendirme Ölçeği (OGBDÖ).....	413
Yetişkinliğe Geçiş Becerileri Ölçme Aracı	413
b) Mesleki Becerilerinin Değerlendirilmesinde Yaygın Olarak Kullanılan Araçlar ve Özellikleri	414
Özet	419
Yararlanılan Kaynaklar	420

Yazarlar Hakkında.....	427
-------------------------------	------------

BÖLÜM I: DEĞERLENDİRMEİNİN TEMELLERİ

1. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME: TARİHİ, FELSEFİ VE YASAL TEMELLERİ

Prof. Dr. Tevhide KARGIN - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1243-8486

Dr. Öğr. Üyesi Hilal GENGEÇ - Hasan Kalyoncu Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-8723-6857

ANAHTAR KAVRAMLAR

Değerlendirme, eğitsel değerlendirme, değerlendirmenin ilkeleri, değerlendirmenin felsefesi, yasalar

AMAÇLAR

Bu bölümü tamamladıktan sonra;

- Eğitsel değerlendirmeyi tanımlayabilecek,
- Eğitsel değerlendirmenin ilkelerini sıralayabilecek,
- Eğitsel değerlendirmenin tarihsel süreç içindeki gelişimini açıklayabilecek,
- Eğitsel değerlendirme ile ilgili uluslararası alandaki yasal gelişmeleri açıklayabilecek,
- Eğitsel değerlendirme ile ilgili ulusal alandaki yasal gelişmeleri açıklayabileceksiniz.

GİRİŞ

Bir toplumu oluşturan tüm bireylerin yetenek ve yeterlikleri doğrultusunda eşit eğitim fırsatlarına ulaşma ve eğitim alma hakkı vardır. Özel gereksinimli bireyler grubu içerisinde yer alan çocukların da eğitim öğretim çalışmalarından en üst düzeyde yararlanma ve kendi yetenek ve yeterlikleri doğrultusunda uygun eğitim fırsatlarına ulaşma hakkı vardır. Çocukların bu haktan yararlanabilmesinde ise değerlendirme önemli bir yere sahiptir. En genel haliyle özel gereksinimli birey hakkında karar vermek için yapılan bilgi toplama süreci olarak tanımlanan değerlendirme kavramı (Kargın, 2007; Taylor, 2003), özel gereksinimli bireylerin eğitim öğretim yaşantılarının planlanmasında, izlenmesinde, gerekli uyarlamaların yapılmasında son derece önemli bir güce sahiptir. Değerlendirme kavramına tarihsel süreç içerisinde bakıldığında ise geçmişten günümüze kadar geçen sürede bu kavrama yüklenen anlamların ve kavram çerçevesinde yapılması beklenen görevlerin oldukça farklılaştığını ve kapsamının giderek genişlediğini söylemek mümkündür. Eğitsel değerlendirme kavramının tarihsel süreç içindeki bu değişimini anlayabilmek için öncelikle bu kavramın tanımını, amacını ve ilkelerini açıklamak gerekmektedir. Bu nedenle izleyen bölümde öncelikle eğitsel değerlendirmenin tanımı, amacı ve ilkeleri ardından eğitsel değerlendirme kavramının tarihsel süreç içindeki değişimi açıklanacaktır.

EĞİTSEL DEĞERLENDİRME NEDİR?

Eğitsel değerlendirme genel olarak, birey hakkında karar vermek için yapılan bilgi toplama süreci olarak tanımlanmaktadır (Kargın, 2007; Taylor, 2003). Bu süreçte bireyin farklı alanlarındaki gelişim özellikleri ile ilgili bilginin yanı sıra akademik becerilerdeki yetkinlikleri ve ihtiyaçları hakkında da bilgi elde edilmektedir (Kargın ve Gengeç, 2021). Eğitsel değerlendirme süreci, öğrencinin eğitsel geleceği ile ilgili son derece önemli kararların alındığı ve hatta öğrencinin sınıflanması ve yerleştirilmesi ile sonuçlanan bir süreçtir. Bu nedenle öğrenci hakkında gerçekçi ve daha doğru kararlar verebilmek için eğitsel değerlendirme sürecinin bazı temel ilkeler ışığında gerçekleştirmek son derece önemlidir (Kargın, 2007). Bu ilkeler alanyazında şu şekilde sıralanmıştır;

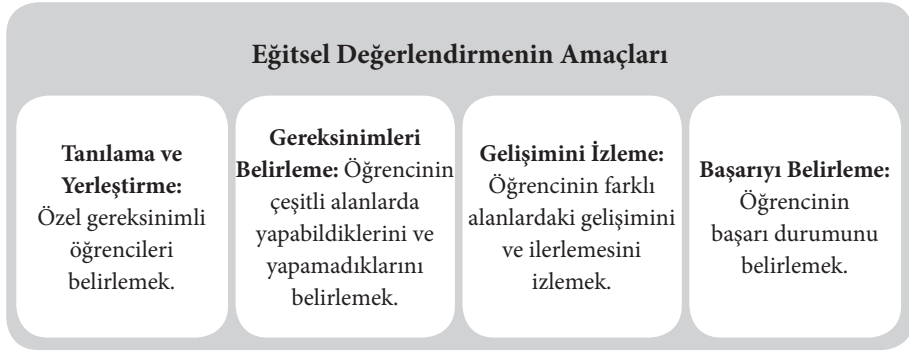
1. Eğitsel değerlendirme sürecinin ilkelerinden ilki **değerlendirmede farklılık** ilkesidir. Bu ilkeye göre eğitsel değerlendirme, farklı zamanlarda, farklı kişiler tarafından, farklı ortamlarda, farklı değerlendirme yöntemleri ve araçları kullanılarak gerçekleştirilmelidir (Heward, 2006). Eğitsel değerlendirme sürecinin tek bir kişi tarafından, tek bir ortamda, tek bir değerlendirme yöntemi ve aracıyla yapılması elde edilen sonucun gü-

venilirliğini tehlikeye düşürmektedir. Bu nedenle eğitsel değerlendirme sürecinin, ev, okul gibi çocuğun içinde bulunduğu tüm ortamlarda hem formal hem de informal değerlendirme araçlarıyla, sınıf öğretmeni, özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen, aile gibi öğrencinin eğitim programına dahil olan tüm bireyler tarafından yapılması önemli bir gerekliliktir (Kargın, 2007).

2. Eğitsel değerlendirme sürecinin bir diğer ilkesi **aktif ve devam eden bir süreç** olmasıdır. Bu ilke, değerlendirmenin bir oturumda başlayan ve biten bir süreç olmasını önüne geçmekte ve bu sayede çocuk hakkında yanlış kararlar alınmasını önlemektedir (Taylor, 2003). Eğitsel değerlendirme sürecini, tek oturumda başlayan ve biten bir süreç olarak görmek tek bir değerlendirme ile birey hakkında doğru karar alınabileceği ve bireyin performansının her koşulda aynı olacağı gibi iki yanlış varsayımıyla hareket etmek demektir.
3. Eğitsel değerlendirme sürecinin üçüncü ilkesini bu sürecin **bireyselleştirilmiş bir süreç** olmasıdır (Turnbull, Turnbull ve Wehmeyer, 2007). Eğitsel değerlendirme sürecinin bireyselleştirilmesi değerlendirme yöntemlerinin ve araçlarının olabildiğince bireyselleştirilmesi ile mümkündür. Bunun için çocukların bireysel özellikleri, yetersizlikleri ve yetersizlikten etkilenme dereceleri göz önünde bulundurularak en uygun değerlendirme yöntemi ve aracı seçilmelidir (Kargın, 2007). Örneğin; işitme engelli bir çocuğu değerlendirmek için dile dayalı bir değerlendirme aracının seçilmesi ya da Serebral Palsi'si olan bir çocuk için performans testlerinin seçilmesi eğitsel değerlendirme sürecinin bir ilkesi ve gereği olan bireyselleştirilmiş süreç yaklaşımına uygun değildir (Kargın, 2007).
4. Eğitsel değerlendirmenin **test uygulamaktan, sonuçlarını puanlamaktan ve kayıt etmekten** çok daha fazlasını içeren bir süreç olması bir diğer ilkedir. Eğitsel değerlendirme süreci, testlerde dahil olmak üzere birçok farklı değerlendirme yönteminden, tekniğinden ve aracından elde edilen bilgilerin analiz edilmesini ve analizden elde edilen sonuçların çocuk hakkında uygun ve işlevsel kararlar vermek için kullanılmasını içermektedir (Taylor, 2003).

DİKKAT: Testler özel gereksinimli çocuk hakkında bilgi toplamak için kullanılan birçok stratejiden yalnızca biridir ve eğitsel değerlendirme, test verme sürecini de içeren kapsamlı bir süreçtir (Kargın, 2007).

Hangi değerlendirme yöntemini ve aracını kullanmanın daha uygun olduğuna karar vermek ise değerlendirmenin amaçlarına göre farklılık göstermektedir (Salvia ve Ysseldyke, 2001; Taylor, 2003; Turnbull ve diğ., 2007). Eğitsel değerlendirme sürecinin gerçekleştirilme amaçları ise; bireyi tanılama ve yerleştirme, bireyin eğitsel gereksinimlerini belirleme, bireydeki gelişimi izleme ve bireyin başarısını belirlemedir (Taylor, 1997; 2003). Eğitsel değerlendirme sürecinin amaçları genel hatlarıyla Şekil 1’de sunulmuştur;

Şekil 1. Eğitsel değerlendirmenin amaçları

- **Tanılama ve Yerleştirme:** Eğitsel değerlendirme öncelikli olarak yetersizliği olan ve özel eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan öğrencileri belirlemek amacıyla yapılır (Salvia, Ysselydke ve Bolt, 2013). Bu amaca yönelik değerlendirme Rehberlik Araştırma Merkezlerinde (RAM) oluşturulan ‘Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu’ tarafından, standart testler kullanılarak yapılır (MEB, 2000). Değerlendirme sonucunda elde edilen veriler değerlendirilen çocuk ile benzer özelliklere sahip çocukların cevaplarıyla (norm grubu) karşılaştırılarak çocuğun norm grubu içindeki yeri belirlenir (Mastropieri ve Scrugss, 2004). Bu tür değerlendirme öğrencinin bir alandaki yeterliğini ortaya koymakla birlikte, öğrencinin eğitsel gereksinimleri belirlemede yeterli değildir.
- **Gereksinimleri Belirlemek:** Öğrencinin bir alanda öğrenmeye gereksinim duyduğu becerileri belirlemek ve bu alandaki öncelikli becerileri seçmek amacıyla da eğitsel değerlendirme yapılır (Salvia ve diğ., 2013). Gereksinim belirlemeye yönelik yapılan eğitsel değerlendirme iki açıdan önemlidir. İlki öğrencinin Bireysel Eğitim Programını (BEP) oluşturmak için ihtiyaç duyulan bilgiyi sağlamasıdır. BEP oluşturulurken önce öğrencinin performans düzeyi belirlenir. Performans düzeyi öğrencinin neleri yapıp neleri yapamadığının yazılı ifadesi olup; uzun ve kısa